

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

« ادع الی سبیل ربک بالحکمة والموعظة
الحسنة وجادلهم بالتي هي احسن ... »
(قرآن کریم - سوره نحل)

مردان فضیلت

برای پیشرفت و تکامل و بقاء هر جامعه و مؤسسه‌ای دو عامل قوی کمال
تأثیر را دارد :

یکی : برنامه صحیح و عادلانه‌ای که بر پایه دانش و خرد استوار باشد .
دیگر : مردان دانا و خرده‌ندی که آن دستورات و قوانین را بکار بسته و در راه
اجراء آن فداکاری و از خود گذشتگی نمایند .

یک کارگاه و مؤسسه صنعتی، یک آموزشگاه و مدرسه علمی، یک دستگاه و سازمان
حقوقی و قضایی، کشوری و لشکری آنگاه رو به تکامل بوده و موثر بهره برداری
اجتماع قرار گرفته و موجبات آسایش و سعادت آنان را فراهم می‌آورد، که دارای
نظامنامه و مقررات عادلانه‌ای باشد که حقوق و حدود افراد در آن منظور گردیده
و مقتضیات و شرایط بهره برداری بطور کامل در آن مراعات شده باشد، و کارها
بدست مردم کاردان و آزموده و امین سپرده شود که در انجام دستورات و بکار بستن
مقررات کوتاهی و سهل انگاری ننموده و کاملاً آنرا اجرا نمایند .

روش پیمبران خدا

پیمبران و رهبران حقیقی بشر که از طرف خداوند برای تعدیل و تنظیم

امور مادی و معنوی انسانها را موریت داشتند و رهنمون راه کمال و سعادت دنیا و آخرت مردمان بودند ، این دو اصل را نیز کاملاً مراعات مینمودند .
 آنگاه که قومی از بنی اسرائیل از پیغمبر زمان خود خواستند که سرپرست و پیشوایی برای آنان انتخاب نماید که باراهنمائی او در راه خدا ، راه آزادی و حفظ حقوق ؛ راه استقلال و دفع دشمن مبارزه نمایند ، آن پیغمبر بآنان اعلام نمود ، که خداوند طاعت را - که مردی دانا و ورشید ، خردمند و فداکار بود - سرپرستی و زمامداری ایشان برانگیخته است .
 چون از علت این انتخاب سؤال نمودند ، بآنان فرمود :
 خداوند (حکیم) او را بر شما برگزیده و با او فروزی در دانش و توانائی در تن عطا نموده است (۱)

دوسرمایه گرانها !

پیغمبر بزرگوار اسلام هم که بطور کامل روش پیمبران سلف را می پیموده تا مین سعادتمت اسلامی را برای همیشه در نظر گرفته و این دو سرمایه با ارزش را برای ایشان ذخیره نموده و مکرر فرموده است : **انی تارك فيكم الثقلين** : کتاب الله و عترتی . . . . من دو دست آویز محکم و سرمایه گرانها برای شما باقی گزاردم ؛ که از هم جدا نمیشوند و هر گاه بآن دو با هم چنگک زنید و از وجود آنان بهره بگیرید ؛ هرگز گمراه نمیشوید و آن دو : **قرآن و عترت** ، (کتاب خدا و خاندان من میباشد).

قرآن : همان بر نامه آسمانی و آئین نامه یزدانی میباشد که بر پایه خرد و دانش استوار میباشد و مردم را براه نیکبختی و رستگاری هدایت مینماید .
عترت : آن مردان فضیلت و طهارت از خاندان پیغمبر اکرم (ص) نبی باشند که بجهاز علم و خرد ؛ اخلاق فاضله و اعمال صالحه ، کاملاً مجهز بودند و پس از درگذشت پیغمبر اسلام در راه حفظ این دین خدائی و اجراء بر نامه اسلامی از بذل هر گونه مجاهدت و فداکاری دریغ نکردند ، و بعهده و پیمانی که خداوند بازمامداران و پیشوایان اقوام و ملل بسته که در راه حفظ حقوق و نوامیس مردم کوشا بوده و از تعلیم و تربیت و ارشاد و هدایت آنان

باز نایستند ، بخوبی وفانموده ، ووظیفه خودرا انجام دادند . رجال
صدقو اما عاهدوالله علیه
امام صادق علیه السلام .

هریک از ائمه معصومین علیهم الصلوٰة والسلام ، آن مردان فضیلت و عدالتی
که ما مورثیت حفظ دینانت اسلامیه و طریقه حق الهیه را برعهده داشتند ، بتناسب
زمان و مکان و مقتضای حال و مجال ، این وظیفه مقدس و الهی و درعین حال ، خطیر
و سنگین خودرا بخوبی انجام داده و در همان حال که زمامداران دنیا پرست و شهوت-
ران مشغول بشهوات و سرگرم بدنیا داری خود بودند ، آن بزرگواران ، با همه
خون دلها و رنجها و محرومیتها و مظلومیتهایی که نصیبشان بود ، مردانه با سلاح
علم و تقوی و اخلاق و فضیلت قیام نموده و حق و اهل حق را یاری نمودند .

تا نوبه رسید به ششمین پیشوای بزرگوار جهان تشیع امام صادق (ع)
که در عصری انقلابی و طوفانی قرار گرفته بود .

ما برای ، جسم ساختن وضعیت سیاسی آن عصر و نمودار نمودن شخصیت علمی
و اخلاقی و اجتماعی آن مرد فضیلت و جلال ، ترجمه چند جمله از کتاب ، الامام
الصادق (ع) ، تألیف علامه فقید شیخ محمد حسین آل مظفر نجفی را برای
خوانندگان ارجمند نقل میکنیم :

داز میان امامان شینه علیهم السلام امام صادق (ع) گرفتار شد بعصر و
دولت جا بردست مگر هر روانی و عباسی که با پیروی از شهوات نفسانی و سرگرمی
بلذات مادی خود ، با شریعت و صاحب آن ، پیغمبر اکرم (ص) مبارزه می -
نمودند .

کتابخانه مدرسه فضیله قم

از طرفی در میان این تار و طنبورها و فسق فجورها که زمامداران را سر
گرم داشته بود ، مردمی هوی پرست و جاه طلب نیز سر برداشته ، و با ایجاد بدعتها
و مذهبهای تازه در مقام بدست آوردن شهرت و آذازه برآمدند .
نه کسی بود که آنانرا مؤاخذ ، نموده و بحسابشان برسد و نه کسی ایشانرا
امر بمعروف و نهی از منکر مینمود .

بلکه دولت‌های وقت به آن آتش اختلافات دامن زده و آنچه را که موجب ضعف
و ناتوانی مذهب حق اهل بیت (ع) و کمی یاران و یاوران ایشان میبود ، تقویت

می نمودند .

راه سوم !

اینک امام صادق علیه السلام ! این جنگ میان حکومت و دیانت ، و تنازع اهل بدعت و طرفداران حق را مشاهده میکند .

آیا بقعیده تو (خواننده گرامی) امام (ع) در میان این امر که هولناک و محیط تاریک چه کند ؟ ، آیا اعلان جنگ با دستگاه جور و هوی پرستان بدهد ، یا اینکه می شناسد مردم را که در راه یاری حق استقامت ندارند ؟ .

با اینکه بسیار دیده و شنیده که با علویین و هاشمیین خدعه نموده و آنان را بدست دشمن سپردند بدیهی است که اگر امام (ع) میدید که با گرفتاری یا شهادت خودش به هدف فرسیده و ترویج دیانت حاصل میشود ، باکی نداشت چنانچه جد بزرگوارش حسین بن علی علیهما السلام آن وظیفه را انجام داد ، زیرا او جان خود را از دین خدا عزیزتر نمی داند ، ولکن او میدانند که جان عزیز خود را از دست داده و نتیجه ای هم که نافع برای دین باشد فراهم نمی گردد .

با اینکه در برابر این مشاهدات ناروا سکوت نموده و کناره گیری کند و خود را در پیشگاه خدا و ندمتعال و صاحب شریعت پیغمبر اکرم (ص) مسئول و مورد مواخذه قرار دهد ؟ .

کتابخانه مدرسه لیثیه قم

امام (ع) هیچک از این دوراه را نمیتواند اختیار کند ، پس ناچار باید راه سومی را پیش گیرد که هم دین خدا را از این معرکه رهائی بخشد و حفظ کند ، و هم جان گرامی خود و خاندان و یارانش را از چنگال آن گرگان خونخوار سلامت بدارد .

لذا سیاست عالی و طریقه عادلانه اش بر این قرار گرفت که در مقام نشر علوم و معارف حقه اسلامی برآمده آداب و احکام الهی را منتشر سازد .

در عین اینکه تقیه نموده و اظهار مخالفت و اعلان جنگ با دشمنان و مخالفین نداده ، حق را بیان کرده و وظیفه را انجام داده است .

تعلیمات او خدمت بشریت و عباداتش موجب هدایت و مناظراتش نا بردکننده صاحبان بدعت و ضلالت واقع گردید .

اعتراف مخالفین

نه تنها دوستان امام صادق (ع) او راستوده و فضائلش را بیان کرده اند بلکه،

مخالفین نیز بجلالت قدر و عظمت شأن او اعتراف نموده اند که بیک جمله از بسیار آنها در این جا اشاره میکنیم :

کمال الدین ؛ محمد بن طلحه شافعی در **مطالب السئول** گوید :

و آن بزرگوار از سادات و بزرگان خاندان پینمبر (ص) میباشد که دارای دانشهای فراوان و عبادت‌های بسیار بوده ، زبانش پیوسته بذکر خدا جاری و زهدش درد نیا آشکار و تلاوت قرآن بسیار مینهود .

معانی و حقایق قرآن کریم را دنبال نموده و از آن دریای بی پایان گوهر-هایش را بدست آورده و بهره‌های سرشاری میبرد .

ساعات عمر خود را بر انواع طاعات و عبادات تقسیم نموده و بر آنها مواظبت داشت ، دیدار او آخرت را بیاد آورده و شنیدن حدیثش دنیا را منفور ساخته و پیروی از نور هدایت او آدمی را مستوجب بهشت مینمود . . . .

آیه الله بروجردی (ره)

زبان و بیان را یاری این نیست که بتواند فضائل و مناقب امام صادق علیه السلام و سایر ائمه معصومین را بیان کند .

بزرگترین سند جلالت و عظمت این خانواده همان مکتب علم و فضیلت ایشان و علوم و معارفی است که از آنان بیادگار مانده و در هر عصر و قرن شاگردانی عالیقدر و مردانی با فضیلت تربیت مینماید ، که منبع خیرات و مرجع جماعات بوده و از آثار علمی و عملی آنان برکات و فیوضات بسیاری نصیب اسلام و مسلمین میگردد .

اینک ماه شوال و موسم تجدید سال رحلت مرحوم آیه الله

العظمی آقای بروجردی قدس سره میباشد که پس از پنج سال هنوز خاطره-های شیرین ایام زندگیش جانها را تازه ، و یاد بود تلخ روز مرگش دلها را مکدر دارد .

آری این مرد بزرگ یکی از تربیت شدگان مکتب امام صادق (ع) بود که بقدر وسع و اقتضای حال و مجال از آن منبع علم و کمال بهره گرفته و از آن معدن فضیلت و حکمت برخوردار گردیده و راه او را می‌پیمود .

خدمات آیه الله بروجردی بعالم اسلام و دیانت و برکات وجودی آن مرد

علم و فضیلت هنوز کهنه نشده و محو نگردیده است که ما بخواهیم در این صفحات یادآوری نموده و در این باره سخنی بگوئیم .

گذشتن پنج سال که سهل است سالها بلکه قرنهای که بگذرد آن مرد بزرگ فراموش نمیشود و از خاطره ها نمیرود . تاورقی از کتاهای علمی او و آجری از بناهای دینی او و اثری از مؤسسات خیر و اجتماعی او در شهرستانهای این کشور و سایر کشورها باقی است ، نام نیک و ذکر جمیل او هم پایدار است . او ما هواره ای است که مصنوعی نبوده و حقاً از نور وجود و تابش فروغ خاندان نبوت درخشدگی گرفته و خود را بآن منظومه بزرگ شمسی پیوسته است و تا گردش چرخ جهان و جهانیان باقی است او نیز باقی خواهد بود .

دو پیام

در این هنگام که حوزه مقدسه علمیه قم که خود را از هر جهت مدیون زحمات و خدمات آن پیشوای بزرگ و مرجع عالیقدر میدانند ، بیاس حقوق و مجاهدات او ، د مقام انجام وظیفه برآمده و بمناسبت حلول پنجمین سالگرد رحلت آن مرحوم تشکیل مجالس یادبود داده و بر روح بزرگ او درود بفرستد ، نشریه کتابخانه مسجد اعظم نیز که یکی از آثار ارزنده و بزرگترین یادگار زنده آن فقید سعید میباشد ؛ موقع را مغتنم شمرده و بدین مناسبت دو مطلب با اهمیت رایاد آورده و از این کانون فضیلت و هدایت بدوستان و علاقه مندان آن مرد بزرگ و پیشوایان و زمامداران دینی و اجتماعی دو پیام ذیل را اعلام میدارد :

۱ - اینکه یاد آور میشود که اسلام دین علم و عمل و سعی و کوشش است و دین حرف و تظاهر و تشریفات نیست و از مردم متظاهر و بی حقیقت در تحت دو عنوان (منافق و ریاسکار) سخت بیزاری جسته و ابراز تنفر نموده است .

بنابرین باید پیروان مکتب اهل بیت و مذهب جعفری ، و علاقه مندان بمقام روحانیت و مرحوم آیه الله بروجردی ؛ متوجه باشند و در نظر بگیرند که شرائط دوستی آن مردان حق و وابستگی بآنان ، تنها با انجام تشریفات صوری و بجا آوردن احترامات ظاهری از قبیل زیارت قبور ، تعمیر مشاهد تشکیل مجالس سوگواری ، فدایت شوم و قربانت مردم و امثال اینها

فراهم نمیآید بلکه چنانچه در قرآن کریم و بیانات خاندان عصمت (ع) رسیده است باید در راه مرام و مسلک آنان که بر اساس **حقیقت و عدالت ، تقوی و امانت ، وفا و صداقت** استوار است مردانه قیام نموده فداکاری کرد .

باید بادست و زبان ، باقلم و قدم ، با مال و جان در این راه جهاد نموده و دست دشمنان و نا بخردان و بیگانگان را از تعرض بنوامیس دین و احکام شریعت کوتاه نمود .

باید با علم و عمل و فهم و خرد و یگانگی و هم آهنگی تشکیل **جبهه واحد داده** و در حفظ آثار و آداب و سنن و طریقه آنان کوشش کرد .

این حوزه علمیه قم ، این مدارس و بنیادهای علمی و دینی ، این مسجد اعظم و کتابخانه معظم آن ، آثار و یادگارهای بزرگ آن مرد فضیلت و حقیقت است که بدست ما سپرده شده و باید با تمام قوا در راه حفظ و نگهداری و پیشرفت و تکامل آنها بکوشیم .

۲ - در صدر این بحث گفتیم که بزرگترین سرمایه عظمت و باارزشترین وسیله تکامل و بقاء برای هر سازمان و مؤسسه‌ای، داشتن **مردان فضیلت و افراد با شخصیت** میباشد که بجهت علم و خردمندی و بنیور تقوی و صلاح آراسته باشند نه تنها ما این حقیقت را دعوی میکنیم بلکه خردمندان و دانشمندان جهان مادی هم بآن اعتراف دارند .

یکی از دانشمندان غرب ، **هارتین لوتر** گوید: «ترقی و سعادت يك مملکت نه مربوط به ازدیاد عواید و استحکام قلاع آن است و نه مربوط به قشنگی ابنیه و عمارات آن ، بلکه عبارت است از افزایش عده مردمان تربیت شده و با اخلاق آن؛ که قوه و قدرت حقیقی و عظمت واقعی آن را تشکیل میدهند» .

بنابراین باید مراجع عالیقدر روحانی و زعمای عالی مقام حوزه‌های علم و دین ، متذکر باشند که بقاء دین و رواج اسلام و عزت مسلمانان و سیادت جامعه اسلامی وابسته بمردان کامل در علم و تقوی و آزموده در خرد و فهم میباشد که اسیر هوی و هوس نبوده و تحت تأثیر جلوه‌های دنیا و جاه و مقام آن واقع نشوند و صمیمانه در راه ترویج دین و تبلیغ احکام و مبارزه با جنود شیطان و اهل باطل استقامت نموده و این وظیفه مهم را انجام دهند .

اسلام و مسلمانان دزدنیای امروز از هر چیز بیشتر نیازمند به فقیه کامل ، دانشمند عاقل ، مؤسردانا ، محدث خبیر ، مبالغه‌طالع ؛ گوینده و نویسنده دانشمند و زبردست میباشند .

تنها با فراهم آوردن مساجد و مدارس باشکوه و مجلل هر گاه خالی از مردان فضیلت و مردم با حقیقت باشد دردی دوانشده و دیانت مقدسه محفوظ نمی ماند . باید جوانان با استعداد و دانشجویان خوش فهم که دارای اصالت و نجابت و عقل و درایت نیز باشند کاملاً تشویق و ترغیب شده و تحت تربیت صحیح قرار گیرند تا پس از چند صباحی مردانی با فضیلت و با حقیقت برای طبقه آئینده فراهم گردد .

زمامداران اجتماعی و عهده داران مقامات مملکتی نیز باید بدانند که تنها با افزایش کاخها و بالا بردن عمارات و گستردن دانشکدهها و ازدیاد دانشگاهها مملکت آباد نمی شود و عقب ماندگیها جبران نمی گردد ، بلکه آبادی و پیشرفت ؛ نیازمند برجال برجسته و مردان لایق میباشد که در رأس مقامات قرار گیرند . آموزگاران ، دبیران ، اسنادان دانشمند و با فضیلت ، با تقوی و با صداقت لازم است ، دکترهای تحصیل کرده و متخصص صاحب نظر لازم است ، مهندسیں درس خوانده و دانایان با فهم لازم است ، افسرهای رشید و شجاع و امین و با شهامت لازم است رجال - یاسی آزموده و علاقه مند و با درایت لازم است و برای همه طبقات ، ایمان و تقوی و عفت و امانت لازم است تا اینکه هر يك از آنها که در پستی قرار گرفته و مقامی را عهده دار شدند ، آن کار را برستی و درستی انجام داده و از خیانت و نادرستی ، دزدی و ناپاکی ؛ تعدی و ستمگری پرهیز نمایند . برای رسیدن باین هدف ، يك تجدید نظر کلی در بر نامه ها و آئین نامه ها و يک نظارت اساسی بر طرز کار سازمانهای فرهنگی و بهداشتی و تربیتی و حقوقی و کشوری و لشکری لازم است که بوسیله مردانی با فضیلت و با حقیقت (اگر وجود داشته باشند و یافت شوند) اعمال گردد ، و محیط مساعد برای فراهم آمدن چنان افرادی آماده شود ، ولی میترسم پاسخ این تقاضا و آرزوی خود را از این بیت بشنویم :

گفتا که : یافت می نشود گشته ایم بس ، گفت : آنکه یافت می نشود آنم آرزوست !
ولیکن قرآن کریم فرماید : **والذین جاهدوا فینا لنهدینهم**

سبلنا وان الله لمع المحسنین .

کتابخانه مسجد اعظم - ابوالقاسم دانش آشتیانی